

aj dnes kradnú a zástupca boží na tejto našej ubolenej zemi to pripúšťa a schvaľuje pod titulom údajnej ochrany duší veriacich.

My sme u nás urobili koniec týmto pokryteckým krádežiam a položili sme tak základ spravodlivejšieho rozdelenia radostí tohto sveta, pretože chápeme, že každý má na ne rovnaké právo. „Duša“ vo smysle „život“ je totiž aj nám drahá a nadovšetko cenná. Postihnutí nazývajú tento akt krádežou, my sme to nazvali znárodnením, a to s čistým svedomím.

V protiklade k pekným lžiam dialektický materializmus učí, že psychično je iba vlastnosťou vysoko organizovanej hmoty. Nemožno povedať, že by sa tento náhľad stal integrálnou súčasťou našich teoretických úvah, nemožno povedať, že by sa táto téza všeobecne chápala, alebo že by sa chápala správne. A je to téza základná, je to téza rozhodujúca pre celé filozofické myslenie. Leninovo dielo je v tomto ohľade u nás živé viac ako inde, u nás je priamo žeravé a osľňujúce, pretože rozhodne likviduje všetky možné a nemožné od-tienky klerikalizmu, fideizmu a idealizmu, do ktorých sa halí reakčnosť na celom svete.

Už z tejto stručnej poznámky vidieť, že správne vedecké predstavy o podstate človeka sú základom, sú ohniskom, v ktorom sa križuje všetka filozofická problematika. Je prirodzené, že ich treba objasniť predovšetkým v hlavách tých, ktorí majú byť v teórii prví. Sme tu zväčša odchovanci filozofickej fakulty a možno by nás všetkých prekvapilo, keby sa zistilo, koľkí z nás Leninovo základné dielo materialistickej teórie poznajú, koľkí ho mali v rukách. Je fakt, že toto dielo nemožno u nás dostať — jestvuje iba niekoľko exemplárov, o ktoré sa vedie doslova zápas. Súdruh Šefránek uviedol desattisícové cifry nákladov iných diel klasikov dialektického materializmu. Je fakt, že základné (pre filozofov, a nielen pre nich) dielo Leninovo neuviedol — nielen v cifrách, ktoré nás musia naplňovať veľkými nádejami najmä pre budúci rozvoj našej vedeckej tvorby — ale nemohol ho uviesť vôbec. Pre filozofov niet dôležitejších diel, než sú základné diela klasikov dialektického materializmu. A medzi tieto patrí predovšetkým geniálne, bojovné dielo o materializme a empiriokriticizme. Vidím v tom závažnú chybu príslušných miest, že päť rokov po oslobodení nemáme ešte u nás ani prvé vydanie tohto diela, kým v Čechách už vyšly tri vydania (1933, 1936, 1946). Navrhujem preto konkrétne, aby sa Slovenská akadémia vied a umení ujala aj revízie nakladateľskej činnosti v smysle tejto stručnej poznámky, aby konala s takou iniciatívou, s akou svolala túto konferenciu, ktorá — hovorím za tých, ktorí z nej prišli predovšetkým čerpať — nám mnohé problémy objasnila a za ktorú sme jej vďační.

ANDREJ PAVLÍK

ZÁVEREČNÉ SLOVO

Z troch dôležitých príčin môžeme sa radowať z dnešnej konferencie o súčasnom stave filozofie na Slovensku. Predovšetkým preto, že sa táto konferencia sišla. Už to znamená veľa a už to samo svedčí o tom, ako všestranným spôsobom rozvíja sa naša kultúra v podmienkach ľudovej demokracie. Veď sa pamätáte, koľko u nás v minulosti bolo chvály, akí sú Slováci filozofi, ako radi filozofujú, a predsa ani raz sa neuskutočnila konferencia filozofických

pracovníkov v takom rozsahu, v takých rozmeroch, ako sa uskutočnila naša dnešná konferencia. To samo, opakujem, je ďalším svedectvom všestranného rozvoja, všestranného napredovania Slovenska v ľudovodemokratickom Československu.

Druhá okolnosť, pre ktorú sa môžeme radovať z dnešnej konferencie je, že sme na nej začali užívať metódu kritiky a sebakritiky. Mnohí súdruhovia zdôrazňovali obrovský význam kritiky a sebakritiky vo filozofii. Súdruh Ždanov, keď sa zapodieval Alexandrovovými „*Dejínami filozofie*“, spomínal, že v socialistickej spoločnosti, spoločnosti beztriednej je hybnou silou nie boj antagonistickej tried, ale práve kritika a sebakritika. A práve preto, že na tejto dnešnej konferencii filozofickí pracovníci z rozličných úsekov používali túto významnú metódu, najvýznamnejšiu metódu pri odstraňovaní nedostatkov, práve preto treba veľmi kladne hodnotiť význam konferencie. Avšak keď máme byť úprimní, musíme povedať, že kritiky bolo viac ako sebakritiky. Bolo by treba, aby sme sa po príklade Komunistickej strany, ktorá organizuje socialistickú výstavbu našej vlasti, učili smelšie používať pri odstraňovaní svojich nedostatkov práve sebakritiku.

A konečne tretia príčina, pre ktorú sa môžeme tešiť dnešnej konferencii, je, že na tejto konferencii odznely príspevky, ktoré znamenajú cenný prínos pre rozvoj slovenskej vedy a filozofie. Mnohé príspevky ukazujú, ako si diskutujúci dokonale osvojili metódu dialektického materializmu a vedia ju aplikovať na konkrétne otázky našej histórie, našich filozofických problémov. Mnohé diskusné príspevky, ktoré odznely na prvej konferencii filozofických pracovníkov na Slovensku, znamenajú stavebnú tehlu pri výstavbe novej vedeckej marxistickej filozofie na Slovensku.

I keď naša dnešná konferencia mala, môžeme povedať, úspešný priebeh, nesmieme si namýšľať, že na našom filozofickom fronte je všetko v poriadku, že stav filozofie je taký, aby nás mohol uspokojiť. Hoci naša konferencia mala úspešný a pekný priebeh, nesmieme zabúdať, ktoré sú hlavné úlohy pred pracovníkmi na filozofickom fronte. Koniec-koncov tieto úlohy ozývaly sa aj z každého diskusného príspevku.

Prvá úloha na filozofickom fronte v dnešnej situácii je zabezpečiť, aby marxizmus, aby filozofia marxizmu-leninizmu zvíťazila u nás, u našich vedeckých pracovníkov a aby táto filozofia ako nový vedecký svetonáhľad šírila sa ešte intenzívnejšie medzi najširšími vrstvami pracujúceho ľudu. Táto úloha ostáva v dnešnej situácii úlohou najdôležitejšou. Čo sa týka socialistickej uvedomenia nášho pracujúceho ľudu, vykonalo sa po oslobodení a najmä po historickom februárovom víťazstve veľké dielo. Avšak nezabúdajme, že je to predovšetkým dielo Komunistickej strany, jej veľkého organizačného a výchovného úsilia, ktoré vyvíja v radoch svojho členstva i mimo neho, cestou rozličných masových organizácií.

Nevideli sme pri socialistickej prevýchove pracujúceho človeka, pri udomácnovaní vedeckého svetonáhľadu v širokých vrstvách slovenského ľudu na prvých miestach stáť filozofických pracovníkov vždy a dôrazne. Prirodzená vec je, že filozofickí pracovníci musia tento cieľ považovať za cieľ najdôležitejší. S ním bezprostredne súvisí boj so zvyškami nepriateľských ideológií, ktoré sú ešte v mysli filozofických pracovníkov. Vzhľadom na to, že filozofia zaujíma, i keď nie nadriadené miesto, ako sa kedysi tvrdilo, no zaujíma kľúčové miesto medzi ostatnými vedami, je potrebné, aby filozofickí pracovníci

pomáhali v boji proti zvyškom nepriateľských ideológií, medzi ostatnými vedeckými pracovníkmi. Prirodzene, že v boji s nepriateľskými ideológiami nepostupujeme mechanicky, neberieme ich za radom podľa nejakého systému, ale zameriame boj proti tým, ktoré sú najnebezpečnejšie, ktoré najviac ovplyvňujú, ktoré znamenajú prekážky v ďalšom boji na ceste k socializmu. Treba zaoštriť boj proti tým ideológiám, ktoré tvoria dnes skutočnú prekážku k ešte rýchlejšiemu napredovaniu Slovenska, ktoré sú najviac rozšírené.

V súvislosti s tým, ako správne bolo zdôraznené na dnešnej konferencii, musí sa venovať oveľa väčšia pozornosť vyučovaniu filozofie na školách, a to tak vysokých, ako aj stredných. Boly predložené veľmi konkrétne návrhy na zlepšenie vyučovania filozofie. Je potrebné uvedomiť si, že nie je možné tieto zlepšenia vo vyučovaní filozofie vykonať bež účinnnej pomoci filozofických pracovníkov nielen z centrálnych orgánov, ale i tých súdruhov, ktorí pracujú na vidieku.

Udomáčňovať, rozširovať marxismus-leninizmus, všade bojovať proti nepriateľskej ideológii, to je, ako hovorím, v dnešnej situácii prvoradá úloha. Avšak nemožno túto úlohu uskutočňovať bez toho, že by sme ju nespojili s ďalšou úlohou; touto úlohou je, aby sme prehodnotili našu minulosť, históriu a aby sme zovšeobecniť aj filozoficky tie obrovské premeny a zmeny, ktoré dnes prežíva Slovensko pri výstavbe socializmu. Dôležité je prehodnotenie našej minulosti s hľadiska historického materializmu, marxizmu. Na tomto úseku majú filozofi veľmi dôležitú prácu, ktorá úzko súvisí s konkrétnymi politickými úlohami na poli hospodárskej a kultúrnej výstavby. Na tejto konferencii odznely veľmi krásne príspevky, práve z prehodnocovania slovenskej minulosti, ktoré znamenajú — ako som už poznamenal — tehly pri výstavbe filozofie na Slovensku. Áno, treba sa venovať tejto práci, keď chceme vychovať nového socialistického človeka, keď chceme nášho pracujúceho človeka zbaviť vplyvov minulých ideológií, nepriateľských ideológií. Je to, prirodzene, práca ťažká. Viete dobre, že v samotnom Sovietskom zväze podnes nemajú učebnicu a históriu filozofie, ktorá by pevne uspokojovala. Učebnica filozofie, ktorú kritizoval s. Ždanov, má byť, ako počúvame, nahradená veľkým dvojsväzkovým dielom *Dejiny filozofie*, ktoré budú veľkým pomocníkom aj pre nás. Ako vidieť, je to práca, ktorá sa nedá spraviť odrazu, a nesmieme sa hneď ľakať, keď všetko odrazu nespravíme. Táto práca má byť trvalou súčasťou programu filozofických pracovníkov. Keď odhaľujeme všetko to pokrokové, všetko to dobré, čo sa vyskytovalo v myslení, vo filozofickom myslení na Slovensku v minulosti, isteže nevystačíme, keď sa budeme zapodievať len so zjavmi, ktoré buržoázna filozofia vyhlásila za filozofiu, a s tými ľuďmi, ktorých buržoázna filozofia vyhlásila za filozofov. My sa po príklade sovietskej filozofie budeme musieť učiť hľadať prvky pokrokového myslenia v minulosti nielen u ľudí za filozofov pasovaných, my sa musíme naučiť hľadať tieto prvky inde. Videli sme na príspevkoch súdruhov, ktorí sa zapodievali veľmi významnými etapami slovenskej histórie, štúrovcami, hlasistami a davistami, videli sme, ako treba inakšie pracovať, nepridržiavať sa vzorov ani pri výbere faktov, ani pri hodnotení faktov, a ani pri systéme nepridržiavať sa vzoru buržoáznej filozofie. Mnohé cenné prvky filozofického myslenia nájdeme u našich básnikov, u našich spisovateľov, v našom ľudovom umení, ľudových tradíciách a konečne aj u našich pokrokových vedeckých pracovníkov v minulosti, ktorí tiež neboli zhodnotení práve s tejto stránky. Za filozofiu sme zpravidla považovali len to, čo sa prednášalo na univerzite, čo prednášal Tvrđý, ale to je

úzke chápanie, keď si uvedomíme, aký má filozofia vzťah k ostatným vedám a vôbec k celému vývinu spoločnosti.

Avšak, vážené súdružky a súdruhovia, iste by bolo nesprávne, keby sme orientovali svoju pozornosť pri filozofických výskumoch len na minulosť. To je charakteristický znak buržoáznej filozofie, ktorá sa domnievala, že filozoficky možno zovšeobecňovať len tie zjavy, ktoré nie sú aktuálne, nie sú pálčivé. No hoci sa usilovne venujeme minulosti, hoci prehodnotíme vzťahy minulosti na základňu marxizmu-leninizmu, musíme si uvedomiť, že hlavnou úlohou filozofie je zovšeobecňovať to nové, čo sa dnes rodí pri výstavbe socializmu.

Filozofia je veda o najvšeobecnejších zákonoch vývoja prírody, ľudskej spoločnosti a myslenia. My sa musíme zapodievať problémami, ktoré dnes žijú. Slovensko prekonáva dnes taký rýchly vývoj, aký v minulosti nikdy neprekonávalo. Nahrádza desaťročia, storočia z vývoja iných národov, iných krajín. Túto obrovskú premenu treba zovšeobecňovať v našom filozofickom myslení. Ak by sme sa uspokojili len s naučením marxizmu-leninizmu, ak by sme sa báli použiť marxizmus-leninizmus na tie najpálčivejšie aktuálne problémy našej dnešnej spoločnosti výstavby socializmu vedy, mohli by sme sa veľmi ľahko dostať s filozofiou do izolácie a veľmi rýchlo k dogmatizmu, k nekončiacemu opakovaniu marxistických formuliek, bez toho, že by sme sa opovážili siahnuť na konkrétnu, živú skutočnosť.

Tretia úloha týka sa viac-menej štýlu práce filozofov. Naša filozofická tvorba má mať charakter bojovnejší, dôslednejší, stranníckejší, ako ho mala dosiaľ. Aby sme v tejto tvorbe nedostali filozofiu, ako bola v minulosti, keď sa považovala za akademickú vedu, ktorá zaujíma niekoľkých ľudí! Aby sme tvorili filozofiu novú, filozofiu socialistickú, ktorá je veľmi významným nástrojom robotníckej triedy, pracujúceho ľudu pri výstavbe socializmu. Preto treba vyhnúť z našich zvykov pri písaní a kritike filozofickej tvorby či už vlastnej alebo cudzej ovzdušie vzájomného i násilného vyhľadávania kladných stránok v celkove nesprávnych názoroch. Treba viac bojovnosti, viacej stranníckosti. Pritom stranníckosťou nemyslíme to, čo sa stalo v jednom našom fakultnom sbore, kde, keď niektorí súdruhovia zdôrazňovali, že vo vede sa má zachovávať princíp stranníckosti, ktorýsi profesor takto odpovedal: „Mňa sa to netýka, ja nie som stranník.“ Stranníckosť v našom slova smysle, t. j. v marxistickom smysle slova, znamená najvyšší stupeň objektívnosti, znamená správnosť, a tak ako nemožno komunistickú stranu porovnávať s inými buržoáznymi stranami a dávať na jednu úroveň, tak nemožno princíp stranníckosti, princíp marxistickej stranníckosti porovnávať s takými pojmami stranníckosti, na aké si ľudia navykli v minulosti. Marxistická stranníckosť znamená najväčšiu mieru objektívnosti, dôslednosti, vedeckej správnosti. Vo vedeckej práci musíme toto žiadať od každého vedca, od každého filozofa.

Ešte by som upozornil na jednu vec v súvislosti s charakterom našej filozofickej práce: treba vytrpieť z vedomia slovenského človeka vedomie malosti. Je to jeden dôsledok a prejav nacionalizmu, neprekonaného nacionalizmu v myslení nášho ľudu. Slovensko, ako je nám všetkým známe, preživalo veľmi ťažkú minulosť. Bolo deťané sociálne, národne, bolo zavalené primitívnou náboženskou ideológiou a nacionalizmus, ktorý sa rozvíjal v posledných sto rokoch, toto vedomie ubitosti nielen neodstraňoval, ale naopak, konzervoval. Vedomie malosti sa prejavovalo u našich filozofických, vedeckých a umeleckých pracovníkov. My sme si ešte stále neuvedomili, že po oslobodení a najmä

po historickom februárovom víťazstve ideme bok po boku s veľkým Sovietskym Sväzom, za pomoci ktorého budujeme našu vlasť, že idú s nami ostatné ľudovodemokratické pokrokové krajiny, mierumilovné sily celého sveta. Ako súčasť tohto obrovského víťazstva tábora nesmieme sa uzatvárať do škrupiny malosti, k čomu nás viedla buržoázna ideológia, ktorá znemožňovala rozvoj tvorivých síl slovenského ľudu. Nesmieme sa spoliehať, ale sami pracovať na problémoch a nebáť sa ich. Dokážeme to.

Súdružky a súdruhovia! Táto konferencia je jednou z konferencií, ktoré budú aj v ostatných vedeckých oblastiach. Myslím, že nie je potrebné zdôrazňovať, že oživovanie na našom ideologickom fronte, na fronte vedeckej práce, súvisí veľmi úzko, súvisí priamo s IX. sjazdom KSS. Keď sme dnes hovorili o úlohách a perspektívach filozofie na Slovensku, treba si pri tejto príležitosti uvedomiť veľkú úlohu, vedúcu úlohu, ktorú v oblasti vedeckej práce, v organizovaní vedeckej práce vykonáva naša strana, Komunistická strana Československa.

NAŠE ÚLOHY A ZÁVÄZKY

Rezolúcia, jednomyseľne prijatá na prvej konferencii SAVU o súčasnom stave filozofie na Slovensku.

My, účastníci konferencie filozofických pracovníkov na Slovensku, zhodnotili sme situáciu na poli našej filozofie a v záujme socialistickej výstavby našej vlasti určili sme si program svojej ďalšej práce.

Uvedomili sme si, že riešenie úloh, postavených robotníckou triedou a jej predvojom, Komunistickou stranou Československa, vyžaduje mohutný nástup a vzostup našej aktivity a kladie náročné požiadavky na našu prácu. Nie je možné slúžiť záujmom pracujúceho ľudu a socializmu, ak sa do dôsledkov nezbatíme buržoáznej ideologie. Budovanie socializmu nám ukladá, aby sme rozvinuli energický boj proti ideologickým prežitkom v myslení nášho ľudu a proti vplyvu reakčnej ideologie imperialistických krajín.

Ktoré sú naše prvoradé úlohy?

Takouto úlohou je sústavné odhaľovanie prot ľudovej a protinárodnej podstaty amerického kozmopolitizmu, odhaľovanie koreňov klerikálnej ideologie a buržoázneho nacionalizmu v našej minulosti.

Takouto úlohou je dôkladné a hlboké prehodnotenie našej filozofie a vyzdvihnutie všetkých progresívnych myšlienkových výdobytkov v našej národnej kultúrnej minulosti, ako sa ony prejavily tak v dielach našich vedcov, politikov, spisovateľov a umelcov, ako aj v najrôznejších prejavoch nášho ľudu.

Takouto úlohou je dôsledné zotrvávanie na pozícii proletárskeho internacionalizmu, hlboké osvojenie si marxisticko-leninského učenia, hlboko zásadovej bojovej sovietskej filozofie. Sovietska filozofia, spolupráca so sovietskymi, ľudovodemokratickými a českými filozofickými inštitúciami dá správny impulz rozvoju našej vlastnej práce.

Takouto úlohou je boj proti filozofickému eklekticismu, ktorý bol hlboko zakorenený najmä na našej vysokej škole a ktorý odvádzal od tvorivej filozofickej práce.

Takouto úlohou je prizeranie k aktuálnym otázkam praktickým a ideologickým, zovšeobecňovanie konkrétnych výdobytkov výstavby socializmu, ich vysvetľovanie a ozrejmovanie s hľadiska marxizmu-leninizmu.